

Практичні аспекти динамічного аналізу роботи маніпулятора

*Д.Р. Іващенко, Л.О. Кривопляс-Володіна, к.т.н., Г.Р. Валіулін, к.т.н.,
О.А. Вітюк, НУХТ, м. Київ*

Вступ. У пакувальній галузі широко використовуються робототехнічні комплекси для типових технологічних операцій. Зокрема, маніпулятори з високою гнучкістю керування, можливістю переналагоджування на різні об'єкти обробки, компактністю, енергоощадністю дають змогу реалізовувати різні алгоритми для виконання технологічних операцій для пакування як споживчих, так і групових упаковок.

Стандартна методика кінематичного й динамічного аналізу маніпулятора складається з декількох етапів: складання математичної моделі маніпулятора; розробка програмного забезпечення; визначення початкових умов; математичне моделювання руху маніпулятора; аналіз та обробка отриманих результатів обґрунтування вибору кінцевої робочої ланки, модуля. У зв'язку з розробленням портативного маніпулятора виникла необхідність розробки методу кінематичного та динамічного аналізу з використанням стандартного пакета прикладних програм. Запропонований підхід до моделювання структури забезпечить ефективне проектування маніпулятора на початкових етапах розробки технічної пропозиції.

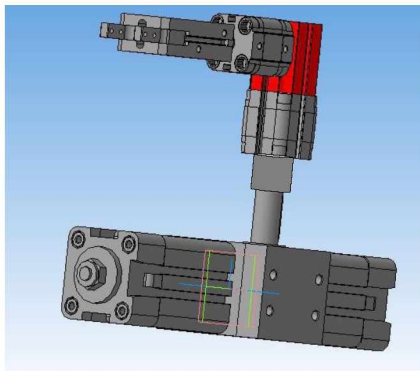
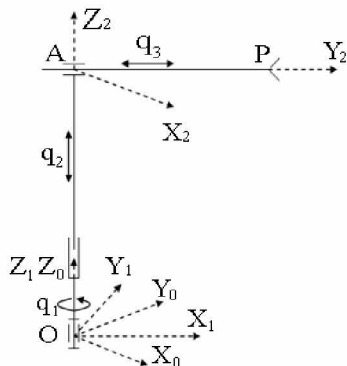
Метою дослідження є розробка формалізованого підходу до кінематичного й динамічного аналізу маніпулятора в середовищі ПП Mathcad. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити завдання кінематичного аналізу: сформувати матрицю перетворення координат методом Денавіта–Хартенберга; дослідити переміщення кінцевої точки маніпулятора P , визначити як послідовність рухів до кожної узагальненої координати робота; визначити лінійну швидкість і прискорення точки P робота-маніпулятора в системі координат робота.

Матеріали і методи дослідження. Вихідними даними моделювання обрано: кінематичну схему маніпулятора; геометричні розміри робочих ланок; необхідний закон руху захвата маніпулятора, пов'язаного з точкою P ; початкове положення ланок; інформацію про навантаження.

Ланки маніпулятора пов'язані з декартовою системою координат O_i, X_i, Y_i, Z_i , початок відліку якої O_i розташовано в центрі шарніра (рис. 1). Рух роботи маніпулятора визначається зміною в часі узагальнених координат $q_i(t)$, якими є кути повороту – в обертальних і поступальних кінематичних парах. Вирішуємо задачу руху вихідної ланки робота за кінематичною схемою маніпулятора. Відомі положення та орієнтація захвата для моменту часу t_m в системі координат, пов'язаній з роботом. Визначимо значення узагальнених координат $q_i(t_m)$, $i=1,2, \dots, n$, задані положенням

захвата $\vec{r}_p^0$. За положенням захвата в системі трьох лінійних координат $x(t)$, $y(t)$, $z(t)$ можна визначити кутові координати $\alpha(t)$, $\beta(t)$, $\gamma(t)$ та обчислити $q_i(t_m)$, $i=1,2, \dots, n$ за формулою:

$$\vec{r}_p^0 = (T_n)^{-1} \cdot r_p^0, \quad (1)$$

Рис. 1. Загальний вигляд та розрахункова схема дослідного робота-маніпулятора

Визначимо прискорення руху точки P захвата маніпулятора, виконуючи операцію символічного диференціювання вектора координат.

Після перетворень (1) отримуємо систему шести нелінійних рівнянь:

$$\begin{aligned} x(t_m) &= F_1(t_m, q_1(t_m), q_2(t_m), \dots, q_n(t_m)), \\ y(t_m) &= F_1(t_m, q_1(t_m), q_2(t_m), \dots, q_n(t_m)), \\ z(t_m) &= F_1(t_m, q_1(t_m), q_2(t_m), \dots, q_n(t_m)), \\ \alpha(t_m) &= F_1(t_m, q_1(t_m), q_2(t_m), \dots, q_n(t_m)), \\ \beta(t_m) &= F_1(t_m, q_1(t_m), q_2(t_m), \dots, q_n(t_m)), \\ \gamma(t_m) &= F_1(t_m, q_1(t_m), q_2(t_m), \dots, q_n(t_m)). \end{aligned} \quad (2)$$

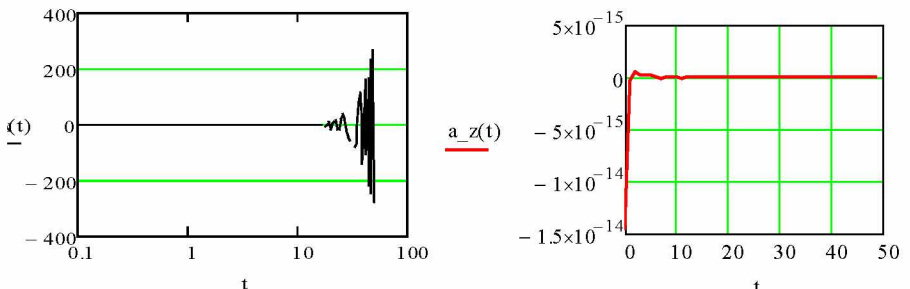
Метод вирішення (2) залежить від кількості узагальнених координат маніпулятора. За умови $n=6$ система має один розв'язок; при $n>6$ заданому положенню захвата можуть відповідати різні набори значень узагальнених координат. Якщо $n<6$, рішення існує для обмеженої множини положень захвата, тобто робоча зона маніпулятора має обмеження. Системи рівнянь виду (1), (2), доповнені обмеженнями руху точки P , вирішено в ПП Mathcad. Проведення кінематичного аналізу за представленим алгоритмом дає можливість формалізувати процес обчислень, зменшити витрати часу й скоротити кількість помилок.

Використання рівнянь Лагранжа дало змогу розробити ефективні алгоритми аналізу маніпулятора. Кінетична енергія маніпулятора визначена за формулою:

$$Ek = 0.5 \cdot \sum_{i=1}^n \text{tr} \left(\frac{d}{dt} T_i \cdot H_i \cdot \left(\frac{d}{dt} T_n \right)^T \right), \quad (3)$$

$$H_i = \begin{bmatrix} J_{xx}^{(i)} & J_{xy}^{(i)} & J_{xz}^{(i)} & m_i \cdot x_i \\ J_{yx}^{(i)} & J_{yy}^{(i)} & J_{yz}^{(i)} & m_i \cdot y_i \\ J_{zx}^{(i)} & J_{zy}^{(i)} & J_{zz}^{(i)} & m_i \cdot z_i \\ m_i \cdot x_i & m_i \cdot y_i & m_i \cdot z_i & m_i \end{bmatrix},$$

де H_i – матриця, що характеризує інерцію i -ої ланки, m_i – маса i -ої ланки; x_i, y_i, z_i – координати центра ваги i -ої ланки в системі координат, пов'язаній із i -ю ланкою; $J_{xx}^{(i)}, J_{xy}^{(i)}, \dots, J_{zz}^{(i)}$ – елементи тензора інерції, що обчислюються для i -ої ланки в системі координат, пов'язаній з i -ю ланкою.

Рис. 2. Результати моделювання кінематичних параметрів маніпулятора: залежність прискорення точки P – a (m/c^2) від часу руху t (с)

Проекції прискорення руху точки P захвата відносно нерухомої системи координат, пов'язаної з основою маніпулятора, дозволяють визначити основні кінематичні параметри вихідної ланки.

Висновки. Спроектовано та досліджено за допомогою ПП MathCAD кінематичні характеристики нової запропонованої конструкції робота-маніпулятора. Розроблено алгоритм розрахунку кінематики й динаміки заданої точки P маніпулятора з метою вибору кінцевої ланки – захвата. Формалізовано етапи переміщення точки P маніпулятора в системі координат, пов'язаній з маніпулятором. Відповідно до етапів вирішення

задачі виконано перебір матриць за допомогою вбудованих функцій пакета прикладних програм MathCAD. Промодельовано переміщення точки P маніпулятора в закритій системі координат із метою оцінки зовнішнього навантаження на захоплювальний пристрій. Отримані результати показали максимальну швидкість у межах до 0,01 м/с.

Література

1. *Elatta A.Y., Gen L.P., Zhi F.L.* An Overview of Robot Calibration // *Information Technology Journal* 3 (1), Asian Network for Scientific Information. 2004. P. 74–78.
2. *Ruggeri S., Vertuan A., Legnani G., Visioli A.* Kinetostatic calibration of a SCARA robot // *XIX Congresso AIMETA, Associazione Italiana di meccanica teorica e applicate* (Ancona, 14-17 Settembre, 2009). 10 p.